

**МЕДІАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ
ЯК СПОСІБ ПРОДУКУВАННЯ, ЕСТЕТИЗАЦІЇ І ТРАНСЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ**

УДК 784.4:7.097

Петро Турянський, доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу,
заслужений працівник культури України

Юрій Добуш, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**МЕДІАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ ЯК
СПОСІБ ПРОДУКУВАННЯ, ЕСТЕТИЗАЦІЇ І ТРАНСЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ**

У статті обґрунтовано явище медіатизації українського музичного фольклору в медіа культурі сучасного українського суспільства як способу продукування, естетизації і трансляції соціального досвіду.

Ключові слова: медіа культура, медіатизація, музичний обрядовий фольклор, соціальний досвід.

Літ. 10.

Петр Турянский, доцент кафедры народных музыкальных инструментов и вокала,
заслуженный работник культуры Украины

Юрий Добуш, доцент кафедры методики музыкального воспитания и дирижирования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

**МЕДІАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИКАЛЬНОГО ОБРЯДОВОГО
ФОЛЬКЛОРУ ЯК СПОСІБ ДЕЛАННЯ, ЕСТЕТИЗАЦІЇ І ТРАНСЛЯЦІЇ
СОЦІАЛЬНОГО ОПИТА**

В статті обґрунтовано явище медіатизації українського музикального фольклору в медіакультурі сучасного українського суспільства як способу продукування, естетизації і трансляції соціального досвіду.

Ключевые слова: медіа культура, медіатизація, музикальний обрядовий фольклор, соціальний досвід.

Petro Turyansky, Docent of Folk Musical Instruments and Singing
Honored Worker of Culture of Ukraine

Yury Dobush, Docent of Methods of Musical Education and Conducting
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

**MEDIATIZATION OF UKRAINIAN MUSICAL RITUAL FOLKLORE AS A MEANS OF
PRODUCTION, AND AESTHETICIZATION BROADCAST OF SOCIAL EXPERIENCE**

In the article is justified the phenomenon of mediatization of Ukrainian folk music in the media culture of modern Ukrainian society as a way of production, aestheticization and broadcasting of social experience.

Keywords: media culture, mediatization, musical ceremonial folklore, social experience.

Постановка проблеми. Розвиток медіа-культури як на рівні українського суспільного життя, так і особистісного формується у процесі медіа-освіти. Завданнями медіа-освіти є, зокрема: отримання особистістю медіа-імунітету, який робить її здатною протистояти агресивному медіа-середовищу, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіа-продукції, допомагає оминати інформаційне "сміття"; свідомо споживати медіа-продукцію на основі ефективного орієнтування в медіа-просторі та осмислювати власні медіа-потреби, адекватно та різнобічно оцінювати зміст і форми інформації, повноцінно і критично її тлумачити з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа; здобути здатність до медіа-творчості з метою компетентного і здорового особистісного

самовираження та реалізації власних життєвих завдань, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, мережі стосунків і якості життя в спільноті; розвивати естетичні смаки щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, та сучасних напрямів медіа-арту тощо.

Стан розробленості та теоретична основа проблеми виявляє такі її аспекти: *медіа-культура та шляхи її формування у сучасному українському суспільстві*: шляхи вирішення цієї проблеми окреслено, перш за все, у Концепції впровадження медіа-освіти в Україні (Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150) [4]; а також у працях Н.І. Зражевської [3], Л.С. Черкашиної [10]; *медіатизація фольклору*: цю проблему

МЕДІАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ ЯК СПОСІБ ПРОДУКУВАННЯ, ЕСТЕТИЗАЦІЇ І ТРАНСЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ

розглядали як українські, так і зарубіжні культурологи, зокрема: Герберт Маршалл Маклеун, який визначає сучасний фольклор як продукт інтелектуальної діяльності величезної армії професіоналів, розглядає різні форми масової комунікації, яка має приховані форми впливу на масову свідомість [14]; М.І. Бондарь, Н.С. Петрова визначають як позитивні, так і негативні психологічні наслідки інформатизації культури, говорять про необхідність формування простору медіа-екології, розвиток вторинного фольклору (постфольклору) в культурі та його медіатизацію [1], [6]. Однак, не вирішеною є проблема медіатизації українського музичного фольклору, обрядового зокрема, що й обумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні явища медіатизації українського музичного фольклору в медіа культурі сучасного українського суспільства як способу продукування, естетизації і транслювання соціального досвіду.

Об'єктом дослідження є процес формування медіа-культури у сучасному українському суспільстві.

Предметом – медіатизація фольклору як способу продукування, естетизації і транслювання соціального досвіду в медіа-культурі.

Виклад матеріалу. Сучасне українське суспільство виявляє ознаки перехідного у процесі модернізації. Поняття “традиція”, як визначальне для означення доіндустріального суспільства, включає в себе і поняття “фольклор”, “музична народна творчість” і протиставляється поняттю “сучасність”, “засоби масової інформації”, “медіа-культура”, “медіатизація фольклору”.

Медіа-культура – це сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому. На особистісному рівні медіа-культура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі [4]. Однією із форм медіа-культури, процесу інформатизації суспільства є медіатизація.

Призначення медіатизації полягає у створенні і розповсюдженні новітніх систем колективного й особистісного зв'язку, що забезпечує доступ будь-якого індивіда до всіх джерел інформації, до всіх рівнів спілкування [5]. Отримання сучасною людиною інформації у такий специфічний спосіб ставить під контроль мислення індивіда, формує віртуальний світ, який замінює реальний. Однією

із найважливіших сфер реального світу є мистецтво (професійне, народне), а медіатизація музичного народного мистецтва (музичного фольклору) у сучасному українському суспільстві здійснюється різними технічними і жанрово-змістовими засобами (супровід до реклами, телешоу, Інтернет-ресурс тощо).

До засобів формування соціального досвіду сучасної особистості входить музичний фольклор – традиційна музична народна творчість, зокрема обрядові жанри: колядки, щедрівки, гаївки, весільні ладканки, жнивварські пісні, голосіння тощо. Фольклорна традиція українського музичного мистецтва є надзвичайно популярною, масовою, має специфічні змістові, виражальні та функціональні особливості.

Комунікативність фольклорного тексту, як зазначає М. Бондарь, змінюється у результаті його переносу на будь-який носій. *Контактний тип* комунікації здійснюється за допомогою природних засобів (слів, жестів, міміки) в умовах безпосереднього контакту оповідача і слухача, а інший – за допомогою *технічного, штучно створеного засобу*. Існує декілька способів медіатизації фольклору: перший спосіб – писемність (фольклорний текст переходить з усної традиції в книжну, а з книжної – в усну); другий – його екранізація. Екран як засіб медіа є каналом передачі фольклорних явищ (“із фольклору на екран”), а також одним із джерел знайомства з текстом (“з екрану у фольклор”) [1].

Таким чином можемо реконструювати, за М. Бондарем, узагальнену модель медіатизації фольклору. *Первісна медіатизація* – відбувається перехід від природно контактної комунікації до технічно опосередкованої. Здійснюється книжкова фіксація фольклору і подальше тиражування друківаних фольклорних збірників. *Медіатизаційна переробка* – первісний технічний посередник замінено новим. Створюється екранізація фольклорних текстів, яка адаптує первісний текст до потреб медіа середовища. *Демедіатизація* – інформація, отримана через технічний транслятор, передається далі природно контактним способом комунікації. Медіатизований фольклор стає джерелом для нових усних творів. *Ремедіатизація* – здійснюється черговий перехід до медійної форми існування тексту. Відбувається медіафіксація творів “нової усності”. У культурологічному сенсі для дослідження фольклорної медіатизації важливою є кожна стадія, оскільки без урахування усіх складових важко оцінити повну картину складних взаємодій усної, писемної та екранної культури.

Згідно із *семіотичним підходом* кожен продукт культурної діяльності розглядається як текст, породжений однією або декількома системами: первинною (мова) і вторинними (вербальними і невербальними). Вони функціонують за допомогою загальноприйнятих кодів (знаків, символів, сигналів), їх розуміння і можливість користування ними залежить від того, якою мірою індивід засвоїв їх у процесі свого розвитку та освіти (виховання).

Згідно із інформаційно-семіотичною концепцією культури кожне культурне явище є носієм особливого смислу, що зберігається у вигляді знаків, які утворюють свого роду “матеріальну оболонку” смислу. Такими знаками є слова людської мови, тобто природні вербальні мови спілкування людей, а також знаки штучних (вторинних) мов, зокрема виражальні засоби різних видів мистецтва (ноти, фарби, лінії, рухи), технічні засоби тощо. Їх конкретне сполучення створює знаково-відображальну систему, що кодує і передає певний зміст [7, 8 – 9].

Знання своєї унікальної мови культури є необхідним для усіх видів людської діяльності, однак особливого значення це набуває у семіотичному полі символів. Український музичний фольклор (у жанровому його розмаїтті) є певним знаком, символом національної культури у різні періоди її історичного розвитку.

Природна мова є єдиним засобом (кодом), за допомогою якого усі системи культури можуть бути інтерпретовані, закріплені у пам’яті й уведені у свідомість індивіда й групи. Це основний код культури і засіб її самоорганізації, продукування, естетизації і трансляції соціального досвіду. І, перш за все, мова йде про соціальний досвід національної спільноти та носія її культури (етнофора).

Сукупність накопичених знань, навичок, умінь, отриманих людиною, спільністю, групою з реального життя, практичної діяльності, процесу соціальної взаємодії становить зміст соціального досвіду [8].

Український музичний обрядовий фольклор (колядки, щедрівки, веснянки, весільні ладканки, голосіння тощо) є елементом духовної культури суспільства, відображає у собі думки і почуття народу, його прагнення та моральні ідеали, культурні здобутки і прогресивні традиції. Усне існування, варіативність форм – головна ознака музичного фольклорного твору. Однак, на сьогодні медіатизований український музичний обрядовий фольклор розміщено в Інтернет-мережі у різноманітному інформаційному контексті (політичному, науковому, розважально-інформаційному, побутовому тощо).

Наслідком медіатизації українського музичного фольклору як взаємодії слова й музичного елементу можна вважати ефективне продукування і широке транслявання соціального досвіду українського суспільства, який втілено творцем/виконавцем у художньо-естетичну реальність його тексту.

Художній світ музичного твору – це створена уявою митця і втілена у тексті музичного твору образна картина, яка складається з подій, постатей, їх емоційно-ціннісних відчуттів і виражених ними духовних феноменів (уявлень, думок, переживань тощо). Художній світ співвідносний з предметною, соціальною і психологічною реальністю. Це художньо-естетична реальність, що має духовний характер, конкретизується насамперед у зв’язку з його суб’єктом і формою втілення. Єдність і своєрідність художнього світу забезпечується темою (тематикою), ідейним пафосом, композицією і стилем твору [9, 717 – 718]. Художній світ медіатизованого українського музичного фольклору задовольняє першу вимогу жанру – відтворення предметно-соціальної дійсності на основі інтелектуального і чуттєвого.

Слід пам’ятати, що ефективність використання народних художніх надбань як засобу ідейно-естетичного та морального виховання та предмету науково-пізнавальної діяльності перебуває в прямій залежності від рівня ознайомлення з цими надбаннями найширших кіл громадськості. І саме медіа засоби забезпечують масову комунікацію найширшої аудиторії з музичним обрядовим фольклором українців.

Тексти музичного обрядового фольклору, які побутують у сьогоденні і які ми ретранслюємо на міжпоколінньому рівні свідчать про стабільність цього жанру фольклору серед інших, його зв’язок з конкретними культурно-історичними подіями життя народу, тенденцією до його реалістично-образного осмислення.

Висновки.

- Український музичний обрядовий фольклор у різні періоди постає як маркер культурного і суспільного процесу, вияв суспільної свідомості, певний “знак” культури, символ духовності її суб’єкта, прагнення і утвердження засад самовираження.

- Присутність технічного посередника змінює механізм здійснення комунікації: інформація отримує невизначений напрям, зникають усі позатекстові елементи (інтонація, міміка, контекст відтворення фольклорного музичного твору), співпадіння виконання і сприйняття замінено розірваністю цих актів.

**МЕДІАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ
ЯК СПОСІБ ПРОДУКУВАННЯ, ЕСТЕТИЗАЦІЇ І ТРАНСЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ**

- Явище медіатизації українського музичного обрядового фольклору є специфічним текстом, причому кодом, знаком такого медіатизованого тексту є як і технічний засіб його фіксації, так і його ідейно-тематичний зміст.

- Практика функціонування телебачення, поява Інтернет-мережі в Україні обумовлює медіатизаційну переробку усної народної музичної творчості: первісний технічний посередник (паперові носії) замінено новим – створюється екранізація текстів, українського музичного обрядового фольклору зокрема.

- Медіатизований український музичний обрядовий фольклор зберігає традиційні виражальні засоби, притаманні як вербальному, так і музичному тексту, що допомагає віртуальному суб'єктові реалізувати його ідейно-тематичний та художній зміст.

- Медіатизація українського музичного обрядового фольклору, поєднуючи фольклорну традицію та технічні інновації, водночас виконує декілька функцій: продукує, естетизує і транслює соціальний досвід, формує художню культуру на засадах етнічності. У цих рамках дія на реципієнта ведеться в пізнавальному та емоційному напрямках.

1. Бондарь Н.И. Вмesto предисловия // Вторичные формы традиционной народной культуры: Материалы научно-практической конференции (Краснодар, 26 – 27 ноября 2010 г.). – Краснодар, 2010. – С. 1 – 11 // Электронный ресурс: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-125937>

2. Герберт Маршалл Маклеун // Электронный ресурс: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

3. Зражевська Н.І. Идеологічні та ціннісні контексти медіа в теоріях комунікації // Електронна бібліотека Інституту журналістики // Електронний ресурс: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2407>

4. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні (Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150) // Електронний ресурс: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm

5. Медіатизація (медіа) // Электронный ресурс: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

6. Петрова Н.С. Традиционный фольклор в современных медиа: сетевые анекдоты о персонажах сказок и былин // Актуальные проблемы изучения медиа. Сб. материалов научной конференции студентов и аспирантов (Москва, 25 – 26 марта 2010 г.) М.: ГУ-ВШЭ, 2011. 124 с. – С. 78 – 86.

7. Рудницька О.П. Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навчальний посібник /О.П. Рудницька. – К.: “ЕксОб”, 2000. – 208 с.

8. Соціальний досвід // Кизименко Л.Д., Бедна Л.М. Словник-довідник соціального працівника // Электронный ресурс: <http://ipr.lp.edu.ua/Library/004/004.html>

9. Художній світ // Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – 752 с. – С. 717 – 718.

10. Черкашина Л.С. Людина та мистецтво в техносфері: проблеми масової культури в світі й в Україні// Українська художня культура: Навч. посібник/ За ред. І.Ф. Ляшенка. – К.: Либідь, 1996. – 416 с.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2013

“О Краю мій! Підгір'я ти прекрасне.
Як я люблю, як я люблю Тебе.
Мов зірка та, що світить і не гасне.
Тақ та любов в душі моїй живе”.

Іван Франко
доктор філософії, український письменник, поет, вчений,
перекладач, драматург, прозаїк, критик, етнограф, редактор, видавець
громадсько-політичний діяч

